

מכתבי הראי"ה קוק זצ"ל ואליו בעניני שביעית (כתי"ק)

א

ב"ה, יום ועש"ק תצא.

יודק לחיים בספר החיים עם כל הכתוב לחיים, חיי טבא ואריכי, סגי בכל טוב, כבוד ידידי עוז הרב המאוה"ג, אוצר תורה ויראת ד' מלא, סוע"ה המפורסם לשו"ת, מוהר"ר אברהם שליט"א, הגאבד"ק וואסקי.

אחדשה"ט באה"ר.

הגיעני כעת יקרת ימין אוהב נאמן מר שליט"א, והנני לו ברב תודה על ברכתו הנאמנה, ואף אני אענה חלקי, כדחז"ל² "מלתך אמורה" ו"אברכה מברכיך"³, יהא רעוא שירומם השי"ת קרן כבודו וקרן כל יראי ד' וחושבי שמו עמלי תורה והוגי' בכלל קרן ישראל המחכים לישועתו ית'.

וע"ד הברור מענין הד"ת של השותפים הנה לקבל עדות גמורה מב' עדים לא עלתה בידי לפי נחיצות הענין במעלי יומא דשבתא. רק עד א' בא לפני והעיד שהי' ההוספה בפה חמישים חבילות וכן התריע לפני השמש דפה המופלג מ' בינוש⁴ מפי ר' יוסף נרבער שאין לו פנאי לבא בעצמו אך מסר לר' בינוש הנ"ל שהי' חמישים חבילות ההוספה — וכבוד הדרתו כחכמתו, יציג בשער משפט ואלקיו יורנו.

ע"ד ענין האתרוגים, מאד אחשק לבא בזה בארוכה, בל"נ, כי יש בזה אריכות דברים רבים וכבר האריכו בזה גדולי עולם, וגם אני זה כמה דברתי בע"ז, ולעצמי, צויתי לסוחר האתרוגים, שיהיו האתרוגים דוקא משל הגנות דנכרים, דעכ"פ יש לסמוך בזה"ז אמ"ד יש קנין לנכרי להפקיע⁵. ובכלל ראוי להתנהג כעצת חז"ל⁶, נותן לו אתרוג במתנה ומבליע דמי אתרוג בלולב. ולענין עצם ההוצאה ודאי האיסור דא"מ הוא דרבנן, עיין ר"ש דשביעית שם⁷ וכ"מ בירושלמי. גם הדבר מסופק אם

1. הרב אברהם הופנברג (תרי"ט-תרפ"ט), תלמיד מיר ווולוז'ין, רבה של וואסקי בליטא (פלך בירז) 43 שנה, מח"ס "קול ברמה", התכתב עם הרבה מגדולי דורו (עי' "עקבי ברכה" ירושלים תשד"ם, "פרי הארץ" חוב' ה, "דעת כהן" סי' כח).

2. ירושלמי ברכות ספ"ח.

3. בראשית יב, ג.

4. ר' נפתלי בינוש שהיה אביו של ר' אלחנן ווסרמן זצ"ל.

5. גיטין מז.

6. סוכה לט.

7. פ"ו מ"ה וע' משפט כהן סי' פז.

רשב"א לא פליג⁸, וראי' דאפיק גרבא דחמרא, אולי פסיק כמותו. גם י"ל דחז"ל לא גזרו במקום מצוה, דאין הענין אלא משום זילזול דפירות שביעית, אבל כשלוקחין אותן למצוה, א"כ באיסור דרבנן ושיש ספק בעיקר הדבר ודאי כדאים הם המתירים את העבודה ע"י הערמת מכירה לסמוך עליהם שלא מיקרי כלל של ישראל, זהו טעם העולם לענ"ד בקצרה. מ"מ כל ירא וחרד לדבר ד' ראוי לו שיקח אתרוג שלו, אחר החג הבעל"ט אי"ה, ויאכלנו בטיגון בלא איחור קודם שיעבור זמן הביעור שאז נפלינן בדרכותא אם מותר באכילה⁹, ואם יסכים הזמן בל"נ אזי אבא לכתר"ה ידי"נ מר שליט"א בארוכה בענין זה ברצון השי"ת.

הנני מודה בד' תודה לכת"ר על אשר מסר בקשתי להדר"ג ואבקשו עוד הפעם למען אהבתינו להשתדל בטובו שלא אהי' נשוך ח"ו בסך גדול כזה שמגיע לי כערך שבעים ר'ו' כסף. הנני בטוח שהדר"ג ידי"נ שליט"א וסיעת אוהבי...¹⁰ המופלגים היקרים דעירו יעשו לטובתי כפי היושר להצילני מעושקי וד' ית' ישלם פעלם בכל טוב וברכה.

מרוב טרדה וחפזון הנני מקצר, וד' ית"ש יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים ויברכהו בכוח"ט בשפע ברכות בקודש ובחול וכל משאלות לבבו ימלא לטובה. כנפשו הרוממה ונפש אוהבו הנאמן, דבק באה"נ מלונ"ח דוש"ת כנה"י.

אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל
(כת"י)

8. פסחים נב.: עוד הרחבה בענין זה עי' שבה"א קונטר"א סי' כג.
9. סמ"ג מ"ע קמ"ח, רמב"ן עה"ת ויקרא כה, ז, רמב"ם, ה' שמיטה ויובל, פ"ז ה"ג.
10. מילה לא ברורה בכת"י.
11. מוסב על השם ותואר הרבנות הנרפס בראש הגליון.

ב

ב"ה, ד' אב תר"צ

כבוד ידי"נ, הה"ג המאוה"ג סוע"ה, מוהר"ח זבולון חרל"פ שליט"א, הרב אב"ד דראשון-לציון והסביבה ת"ו,
שלום וברכה באה"ר.

מכתב כת"ר, ע"ד ההרשאות הגיעני. והנה הסדר הנהוג הוא מכבר, שאין סומכים שכולם יבואו לחתום, ע"כ מודיעים שיבואו ומ"מ שולחים ג"כ שליח להחתים וכולי האי ואולי, כי בזמן שהיו חולקים בהרעשה על ההיתר היו מכירים שעושים להם טובה בעסק

המכירה, ועכשיו שכבר בא הדבר לאדישות, חושבים שהם עושים עמנו טובה בחתימתם, ומה אפשר לעשות, רק לסבול את הצבור "כאשר ישא" וגו'.
למר אשטיסינסקי² אמרתי שראוי שיעשה מצד הועד פרסום לבא אל כת"ר ולחתום וגם שישלחו שליח בהסכמת כת"ר, וראוי להתנהג בזה כפי האופן היותר אפשרי שיוציא הדבר לפועל בנחת והשקט.

זמן המכירה הנני רוצה לזרז מאד שיהיה כבר נגמר בשבוע שלפני ט"ז מנ"א, מפני המיעוט שיעסקו בנטיעה והרכבה, שישנם כאלה הרוצים להקדים לפחות את עצם השנה, ומ"מ חושב אני להגיד להקונה שיעוד נגמור עמו דברים סמוך לר"ה הבע"ל ונחדש את המכירה בקנינים מועילים בשביל ההרשאות שיבואו אח"כ וחוף מזה אנחנו מתנים שהננו מוכרים בכח זכין לאדם לכל אלה שיעבדו או יעשו איזה דבר האסור עפ"ת בפירות שביעית שבכל א"י השייך באיזה אופן לאחב"י בפועל, גם אלה שלא חתמו מאיזה סיבה שהיא, כ"ז שלא מחו על מעשינו לטובתם, ומ"מ הנני מתאמץ לזרז שלא נצטרך לסמוך ע"ז כמובן.

והנני בזה ידי"ע דוש"ת באה"ר, החותם בברכה נאמנה וצפית ישועת ד' על עמו ונחלתו, מבין המצרים קרן להרים בב"א,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. במדבר יא, יב.

2. מר שמואל אוסטשינסקי, מחשובי הצבור בראשון-לציון, ראש ועד המושבה בשנים תרפ"ו-תרפ"ז.

ג

ב"ה, כ"ה תשרי תרצ"א.

לכבוד ידי"נ הרב הגאון המובהק מוהרב"מ חי עזיאל שליט"א ראש רבני מחוז יפ"ת"א ת"ו.

שלו' וברכה.

אחדשה"ט באה"ר,

תודתי נתונה לכ"ג על הבשורה הטובה של איחוד השחיטה במח"ק, יה"ר שתהי' זאת התחלה לטובה לאחדות מתפשטת ג"כ בעקו"ת ירושתו ולגידור כל הפרצוה, ובית ישראל יבנה על אדמת קדשו ברב שלו' וכט"ס.

וע"ד מכירה של הקרקעות לשם היתר העבודה בשביעית דנא, כללנו בשטר המכירה גם כל אלה, שלא באו עה"ח מאיזה סיבה שתהי' מטעם זכין לאדם וכו', אם יצטרכו לעבוד איזה עבודה אסורה עפ"ת בשביעית או להתנהג עם הפירות באופן שאסור ע"פ ד"ת.

אמנם זהו היתר דחוק מאד, שע"כ דרשנו ועדיין הננו דורשים שכל מי שסומך ע"ז יבא עוד עה"ח על שטר הרשאתינו ויש בזה יותר חיזוק למכירה עכ"פ מצד מוכיח סופו על תחילתו, מן הכלל הזה הוצאנו רק מי שימחה על² מכירתנו מאיזה טעם שיהי' שאז נהי' מוכרחים להודיע ברבים שפירותיו הם פירות שביעית, והעבודה בקרקעותיו היא אסורה בהחלט ככל דיני איסור העבודה בשביעית ע"פ ד"ת.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה ואה"ר, ידי"ע דוש"ת מהר הקודש מירושלים,
הק' אברהם יצחק הכהן קוק

2. מילה זו מטושטשת בכתה"י והושלמה עפ"י ההשערה.

ד

ב"ה, ר"ח שבט תרצ"א.

ידי"נ הרבנים הגאונים הגדולים, הרש"ה אהרונסון והרב"מ עוזיאל שליט"א, ראשי הרבנים למחוז יפ"ת"א ת"ו.
שלו' וברכה.

בתודה קבלתי את הידיעה, שהסכימה דעת כתר"ה למעשה, בענין היתר העגונה פלדנקרייז לדעתיו, והשי"ת יגמור בעדנו לטובה והעלובה הזאת תצא מכבלי עיגונה, ויהי"ר שלא יצטרכו עוד בנות ישראל לבא לידי מדות כאלה, ופרצות עם ד' תגדרנה ונס יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו לעד.

וע"ד הנטיעות לט"ו בשבט, ח"ו לא תהא כזאת בישראל, ובכל השמיטות שעברו מאז שנהגו בהיתר המכירה, לא נטעו בשנת השמיטה, בט"ו בשבט, ובאמת גם נטיעות של הכרח, מעולם לא יצא עליהם שם היתר ממני², ודי לנו כשנכנסים בעובי קורה זו, כדי להחזיק הקיים.

איני נוהג למחות בידי הנוהגים היתר לאחר המכירה מאחר שהמכירה סו"ס כוללת גם את הקרקעות המיועדות לנטיעות, ולא הוצאנו אותם מהכלל, מ"מ עם הנהלת פיק"א³ פסקתי בראשית הסידור שלי, שלא יטעו חדשות בשנת השמיטה, והם בכלל מקיימים הפיסוק הזה, אבל מדת השתיקה נאותה רק לאלה הנוטעים מתוך הכרח המצב, אבל חלילה לנטוע לשם טיול, כי גם בשטר המכירה כתבנו שהמכירה היא על כל הקרקעות שיהי' צורך לעבוד בהם בשמיטה, ואין טיול זה נכלל בכלל צורך, ויותר מזה הוא הצורך להשריש בלבב הצעירים שישנה קדושת הארץ ויש שבת הארץ, אע"פ שמוכרחים למצא התיירים של דחק במקום הכרח, והנני רגיל להזכיר לועד החינוך את האזהרה הזאת⁴, ואבקש מכת"ר שגם מצדם יואילו להזכירם בזה, והשי"ת יזכינו לקיים כל המצוות התלויות בארץ הקודש במילואם וטובם בשמחת לב, וחודות גאולה בב"א.
והי' זה שלו' כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. עי' עזרת כהן סי' כ"ז, כ"ח.

2. עי' אגרות ב' עמ' נ"ז (ת) ומשפט כהן עמ' קל"ז (ס"ג).

3. החברה לישוב יהודים בא"י מיסודו של הברון רוטשילד.

4. עי' אג"ד עמ' קע"ג (א ר"ה).

ה

בעזה"י, ח' סיון העת"ר לפ"ק¹.

הוד כבוד קדושת אור האורות, הגאון הצדיק המפורסם מרן אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א אב"ד דיפו והמושבות תובב"א. אחר"ש גאון קדושתו שליט"א,

הן זה כארבעה שנים אשר נתעורר כבוד גאונו שליט"א, לנסוע בהמושבות² להשריש בלבבם את דבר חובת שמירת מצוות התלויות בארץ. ות"ל דברים היוצאים מלב טהור עשו רושם אמיץ בלבבם, ולאט לאט התחילו להבין חומר אסורי טבל וכיוצא, עד שלפי הסדר שמתנהג עתה, יש לקוות כי בהמשך הזמן יעמוד הדבר על בסיס נכון ובריא, ושיהי' ענין הזהירות באיסורי טבל וכיוצא כזהירות בב"ח וכדומה. – אולם כבר יודע הדר"ג כי היסוד היותר עיקר לחיזוק הדבר, הוא, ההשגחה המעולה פעה"ק תובב"א, מה שמשגיחים ע"ז הגאונים דפעה"ק לזהיר את העם, לבל יהיו לקנות שום מיני פירות וירקות טרם שיראו הכשר חותם הבר"צ דפה. וכן הודיע זאת הדר"ג כמה פעמים בכתב ובפה, – ות"ל נתקיים רצון צדיק שליט"א. בעת שמתחילים להביא לפה פירות חדשות או ירקות, היו מודיעים הרבנים במודעות (אחת מהמודעות שהודיע לפני ארבע שנים לוטה פה) כנ"ל, וכן גם בשנה הזאת שנת השביעית, אחרי שכבר הודיעני הדר"ג שצריך לעשר הפירות לפי שהמירוח בידי ישראל פרסמו הרבנים שליט"א ג"כ כבשנים שעברו, ולפי שהודיעני הדר"ג שליט"א ע"י המשגיח דיפו, כי שלחו לפה כמה קאנטער³ תפוחי אדמה, מחודרה ועוד, שלא עשו ג"כ תקון המכירה לגוי, פרסמו הרבנים שליט"א שלא לקנות טרם ראייתם חותם הבר"צ כי אין עליהם איסור שביעית (נוסח המודעה לוטה פה).

אבל למרות רוח יראת ד' עדיין השטן מרקד, וזה דרכו כל היום להפריע השלוי' והמנוחה, וביחוד בין ת"ח שבירושלים, ורבים מעמי הארץ לוקחים היתר לעצמם ואומרים כי אך כונת רבני ירושלים לחרחר ריב ולהחמיר שלא לצורך יותר מדאי, נגד דעת הדר"ג שליט"א, כן אינם חפיצים ליקח הכשר על תרומות ומעשרות, באמנם כי "שביעית פטורים מן המעשרות" ואינם מרגישים כלל כי ג"כ אוחזים בזה החבל בשתי ראשים לקיים מה שנאמר וה"כסיל בחשך הולך" – ואחר העיון בזה לא מצאנו תרופה להציל את ישראל ממאכלות אסורות, כ"א שהדר"ג שליט"א יצא במכתב גלוי לחזק דברי הרבנים הג' דפעה"ק, ואז הינו מובטחים כי שום א' לא יעבור על דברי הרבנים שליט"א, וישמעו ככל אשר יצוו עליהם שלא יקנו פירות מהשדות שלא נעשו בהם היתר המכירה, ויזהרו בהפרשת תרומות ומעשרות גם באותם שנמכרו לנכרי. וידע כבוד הדר"ג כי מלבד עצם הקלקול שייגיע לשנה זו, הנה גם על השנים הבאות מרחפת סכנה גדולה, וכל היגיעה ועמל לריק יהי' ח"ו ויתהרס לגמרי כל השמירות וכל התקונים.

1. כנראה צ"ל לפ"ג, והכוונה לשנת השמיטה, תרע"ן לפ"ק.

2. הכוונה לנסיעות מרן הרב זצ"ל מדי קיץ בעת עונת הקציר, ע"י אג"א עמ' קצח.

3. יחידת משקל שהיתה מקובלת בארץ בקרוב 288 ק"ג.

4. קהלת ב, יד.

כעת שלח אלי הגאון ר"ח ברלין שליט"א והראה לי מכתב קדשו של הדר"ג שליט"א⁵, אשר בו התרעם על שמועתו ששמע כי יש מערערים החפצים לפרסם איסור סחורה בפירות המושבות, נגד דעת הדר"ג שליט"א, ובקש מאתי לנסוע ליפו לברר הדברים כשמלה כי נכזבה היא השמועה ולא יתן אמן לאלה קלי הדעת החפצים דוקא בפירוד תלמידי חכמים שבא"י, - אך להיות הפחידוני הרבה אנשים ומהם אחיו ר"ש קוק נ"י, כי לפי גודל הלשה"ר שהרכילו עלי אצל בעלי המושבות אינם נותנים לי בטוחות החיים, לזאת, נתייעצתי לכתוב להדר"ג קושט אמרי אמת דברים כמו שהם, דברים כהווייתם ממש.

זה יותר מחודש ימים החליטו באסיפת חכמים בבית הגאון ר"ח ברלין שליט"א כי לבעבור לזאת כל החששות יעשו כסדר שאמר הדר"ג שליט"א בשנה שעברה עת היותו פה, כי נוסף על המכירה יפקירו שדותיהם (וכן אמר הדר"ג שליט"א, כי במקום שמודיעים בכל שנה ושנה מטעם המושבות כי אין רשות לשום א' לילך בשדה חבירו בלי שאלת רשות כן בשנה זו יודיעו בהיפך כי רשות לכאור"א לילך בשל חבירו בלי שאלה כלל) והענבים ימכרו בפה בתור שליחות מב"ד ואת מחיר הכסף יהי רק עבור ההוצאות והטרחא, אשר באמת ג"כ לא יפסידו עי"ז לא הרבה יותר מבשנה שעברה ואין ח"ו פקוח נפשות בזה, כן עושי היין דפה יעשו בתור שלוחי ב"ד ועל כל צלוחית וצלוחית יונח חותם כי מחיר הכסף בעד ההוצאה והטרחא.

וכן הזהירו הרבנים והבד"צ דפה לכל מוכרי יין כי לא יקנו מכפר "שארונה"⁶ כדי שלא יגיע הפסד לאחינו בני המושבות.

והאמת ניתן לכתוב כי לולא לא היו מוכרחים רבני ירושלים לתן הכשירים על הענבים הבאים פה (למען לא ימנעו רבים מלקנות הענבים טרם ראותם הכשירים) לא היו מתערבים ומזדקקים כלל בענין זה, והיו מניחים הדבר כבשמיטות הקודמות. אבל לפי שגם למען טובת בני המושבות מוכרחים הרבנים דפה לתן הכשירים. אינם חפצים ללכת נגד רוחם שהנם⁷...

על המכירה כלל ועיקר. וכאשר כן הורה לי...

האחרון וכאשר שמע כן מפיו גם הדר"ג שליט"א⁸...

כאופנים הנ"ל וביחוד כאשר כבר ידעו...

ביקב היין שבראשון לציון.

וממילא הדבר מובן מאליו כי ח"ו לא ית...

כ"א במה שנוגע לירושלים דוקא ואותם הדר...

וחתימתם. וזולת זה לא יגלו שום דבר

ולזאת בטח ישתדל הדר"ג שליט"א לדב...

ומלאו בזה חפץ ורצון רבני ירושלים, ולבל...

על ירושלים ואנשיה, למען יהי' שלו' על ישראל...

5. לרידב"ז שיה אז בירושלים, עי' אגרות א', עמ' שמ"ב.

6. שתושביו היו גוים גרמנים.

7. במקום זה נקרע המכתב, וחבל על דאבדין.

8. נוסף עפ"י ההשערה.

קושט אמרי אמת אלו הודעתי להדר[ר"ג]⁸...
 כי לא אפחד כלום, ואסע להדר"ג...
 האמנן לקיים ככל אשר יצו[ני]⁹...
 ולהיות הדבר נחוץ מאד לת...
 עומדים ומצפים לדעת החלטו ע¹...
 יותר מועיל, כה דברו עבדו הנאמ,
 למלאות דברי אמת וצדק של יד...
 הנני חותם על הברכה בהדרת הכבוד...
 למען האמת והשלום
 עבדו המשתחוה מרחוק...
 המצפה לישועת ישראל והרמת קרנם

יעקב משה בלאאמו"ר מוהר"ז זצ"ל [חרל"פ]⁹

¶

בעזה"י, השוכן בציון ובוחר בירושלים.

רב ברכה ושלוח אורה ושמחה לכבוד הרב הגאון הצדיק המפורסם תפארת ישראל מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, אב"ד דעיה"ק יפו והמושבות תובב"א. אחד"ש הוד גאונו שליט"א, הננו נגשים להדר"ג לשיח מעט לפניו את דאגת לבנו ועגמת נפשנו על מאמר החבצלת גליון נ"א¹, שיצא בשמנו² - בהוספת הגהות והערות אי-נכונים שנתוספו אחרי חתימתנו בלי שאלת פינו וידיעתנו כלל³, ונגד רצוננו ומטרתנו לגמרי.

הן כל מטרתינו הי' רק להביע מחאתינו נגד רוב החרופים והגדופים, אש וגפריית שהמטירו על רבננו גאוני ירושלים וחכמי, צדיקי ותקיפי ארעא קדישא. ועל כבוד הגאון הגדול הרידב"ז שליט"א, באופנים כ"כ נוראים וכ"כ מבהילים, עד אשר נתקו לבבנו ממקומה. - וגם נגד ביטוייהם המרים כלענה אשר אמרו "כי אין דעת בריאה טובלת כלל ענין שמיטת קרקעות" ובאמת כמה מגוחך הדבר הזה, אם הם בדעתם המחולל והסכל, ושכלם האטום לא יוכלו לסבול - כבשר המת שאינו מרגיש באיזמל - את גדלות האור ואבוקת הדעת המאיר בכל מלא זהרו במצות השמיטה. ישפטו המה על דיעות בריאות,

*. המכתב עד "בשולי מכתבינו" נכתב ע"י הרב י"מ חרל"פ זצ"ל.

1. ב' אב תר"ע.
2. שנתפרסם שם כרוז בחתימת רוב גדולי ירושלים נגד עתוני מפלגות השמאל, על שביזו את הרבנים הפוסלים את היתר המכירה ובהערה לכרוז זה נוספו דברי ביזוי על מן הרב זצ"ל.
3. בגליון נ"ב נדפס שוב הכרוז הנ"ל בתוספת הסבר שההערה על הכרוז שנדפסה בגליון הקודם "אין אחריותה על כל החותמים".

בו במקום שאנחנו, לבד שהננו מאמינים בני מאמינים, הננו מרגישים הרגש אמיץ וחזק, את המאור האלקי שמתגלה בזיו הודו בשנתנו החביבה והנעימה הזאת, יאמרו הם שאין הדעת סובלתו, היש די באר לצחוק המכאיב הלזה? "כי מה יוכל לחשוב מי שסובר שכל מה שהוא חוץ לחלל הגלגלת שלו איננו כ"א תהו ובהו ארוך, והעולם והחיים איננו כ"א מה שמצוי ברביעית דם שלו ובכזית מח שלו" (אדר היקר, מעט צרי) – וע"כ מפני שנגע זאת עד לבבנו, לא חפצנו בשום אופן להשתמט, מחברנו שנמנו לדבר מצוה, ולא נמנה עמאם, ונצעק מר, ומחינו בכל תוקף.

אבל ח"ו מעולם לא עלה על דעתינו להקל אף מעט בגדולת וקדושת גאונו הדר"ג שליט"א. כי ת"ל גם מאתנו לא נעלם גאונו וצדקותו, קדושתו וטהרתו וכמו שיקר לנו מכל יקר כבוד גאוני ירושלים, כן בודאי יקר לנו מאד מאד גם כבודו של הדר"ג, וכל המלים שאינם לפי ערך גדלו של הדר"ג, הכל נתוסף אחרי חתימתנו ושלא מדעתנו ונגד רצוננו, ומאד ומאד נפשנו מתמרמרת על זה ולבנו עלינו דאבה שמלבד עוצם החטא, אינם מביאים שום ברכה לעולם, רק קללה, להגדיל המדורה ולהרחיב הלהב, וכל בר דעת נכונה ישכיל ויבין כי דרכים זרים ואסורים כאלו, לא יצאו מלב טהור ונאמן החפץ באמת קנאת ד' ותורתו "אין מצוה גוררת עבירה" כ"א מאותם שנטתבכו בפניות צדדיות וזרות, ואנחנו נקיים.

וכבר מאז אנו מוכנים למחות ביד עושי עולה אלה, אשר בקטנות מוחין דלהון דומים להפחית או להכהות אורו הגדול של הדר"ג. והם לא ידעו ולא יבינו כי גם בעד כל המכסים והמעטפים ששימונו עליו עוד יבהיק ויזריח כבראשונה ולא תכוהנו אף במאומה.

ובאמת כל ענין השמיטה – משאת נפשנו וחזון רוחנו – אינו דרוש ח"ו שום ענין קנטור ומחלוקת, רק אדרבה להוסיף אורה ושלוה, אחדות וריעות, להתאחד ביחד לעסוק בענין קדוש כזה בכבוד ראש ויראת ד' גדולה וטהורה, למען שמו הגדול ולמען עמו ונחלתו, לקיים "את והב בסופה"⁴.

ובכן הננו מבקשים מאת הדר"ג, המחילה והסליחה, כי ישא לנו ואל יחשוב עלינו שום עון. והננו מצפים לתשובתו הרמה להרנין מעט את לבבינו ולהניח מעט את רגשותינו. יתן ד' שלו' על ישראל ועל רבנן ותלמידיהון כעתירת ידידיו מוקיריו ומכבדיו כערכו הגדולה.

נאום אלי' בהרב שלמה ז"ל ראם שו"ב בעיה"ק ירושלים ת"ו⁵ נאום יעקב משה בלאאמור"ר מוהר"ז זצ"ל חרל"פ נאם ישעי' זאב ווינאגראד⁶.

בשולי מכתבינו.

נשאלתי מרב אחד מחו"ל, על דבר השמטת הרמב"מ ז"ל את דינא דגמרא בשבת דף ל"ד ובגיטין דף ו' "אמר רבה בר בר חנה⁷ הא דאמרו רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר

4. במדבר כה, יד.

5. ולאחר מכן חבר ביה"ד שבחורבת ריה"ח.

6. ר"מ ב"עץ חיים" מח"ס "שערי זיו" ג"ח.

7. ט"ס וצ"ל רבה בר רב הונא.

בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה", והרמב"מ ז"ל משמיט מאמר רבה בר בר חנה⁸ שצריך לאומר בניחותא וכו', ואף שהרמב"מ משמיט ג"כ את השני דברים שצריך לאומר ע"ש עם חשיכה עישרתם עירבתם, אבל כמדומה לי שאודות זה כבר נדברו באחרונים, והשבתי לאו על דרך הפשוט, שהרמב"מ מפרש שיאמרו להם בנחת כדי דלקבלינהו מיניה שאם לא עשו יעשו עוד, אבל אם אומר להם בלשון אימה יתירה דילמא מכח מורא יאמרו עשינו, ובאמת לא עשו, כמבואר במעשה בגמרא⁹, וכן מבואר בפירוש גם בפרישה¹⁰, וזה שייך במעשר ועירוב, אבל בהדלקת הנר אינו שייך זאת, רק זה בכלל ואל יטיל אימה יתירה בתוך ביתו, אבל אין כאן חשש כלל, שייך ואל יטיל אימה יתירה כבר כתב הרמב"מ בהלכות אישות פט"ו הלכה י"ט א"כ לפי מה שהשמיט הרמב"מ את השני דברים עישרתם עירבתם, הי' מוכרח ג"כ להשמיט את מאמר רבה בר בר חנה⁷, וזה מה שהשבתי.

ובאתי לפני מול הדרת גאונו הרמה שליט"א, שימחול לכתוב...¹¹ חות דעתו, דעת תורתו הקדושה על דבר השמטת הרמב"מ את המאמר של רבה בר בר חנה⁷ הנ"ל. ממני המכבדו ומוקירו כערכו הגדולה,

ישעי' זאב ווינאגראד

8. ה' שבת פ"ה ה"ג.

9. גיטין ז.

10. טור או"ח סי' רט"א ס"ק ה'.

11. מילה לא ברורה בכת"י.